

roerdampen en men heeft daar nog al eens gelegenheid te ervaren, dat de vogel lang zoo geheimzinnig niet is, als wel verteld wordt. Dikwijls genoeg ziet men hem overdag rondvliegen en ook zijn geroep van roerdomp wordt op elk der vier-en-twintig uren van het etmaal vernomen. Zijn gezelligheidsgeluid, dat wel wat heeft van kraaiengekras, heb ik echter alleen bij 't begin en 't eind van den nacht gehoord. Ze blijven den heelen winter in 't meer en ik heb vroeger al eens verteld, dat ze bij langdurigen vorst bij 't visschershuis wel komen bedelen. Wie weet, hoe vertrouwd we mettertijd nog met hen raken; we raken nu ten minste al vertrouwd met hun beeltenis.

De prijs van de nieuwe stereoscoopplaten is f 1.25 per serie. De uitgave geschiedt geheel ten voordeele van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland en de Vereeniging voor Vogelbescherming. Voorloopig zijn ze niet verkrijgbaar bij den boekhandel, maar alleen aan het kantoor der genoemde Vereenigingen, Rokin 69, Amsterdam. Het makkelijkst is wel, het bedrag aan dat adres te zenden in zilverbons en roode postzegels, met opgave van de Serie, die men wenscht. Aan hetzelfde adres is ook nog altijd te verkrijgen de prentbriefkaarten-reeks Nuttige vogels aan 't werk (12 helio-gravuren). Prijs f 0.50.



Drie jonge Roerdompjes. (Uit BURDET'S Stereoscoopplaten).

en roode postzegels, met opgave van de Serie, die men wenscht. Aan hetzelfde adres is ook nog altijd te verkrijgen de prentbriefkaarten-reeks Nuttige vogels aan 't werk (12 helio-gravuren). Prijs f 0.50.

JAC. P. TH.

UIT DE TIJDSCHRIFTEN.

Paul Popenoe. — Oorsprong van de Dadelpalm.

The Journal of Heredity, Vol. V No. 41, pag. 498, November 1914.



E dadelpalm komt nergens op aarde in wilden toestand voor. De herkomst van de gekweekte soort (*Phoenix dactylifera*) is niet bekend. Allerlei landstreken in Azië en Afrika worden door de verschillende auteurs aangewezen als de vermoedelijke bakermat van de Dadelboom, n.l. verschillend naar gelang die schrijvers de ééne of de andere Aziatische of Afrikaansche Phoenixsoort houden voor den naasten verwant, of de stamsort van de dadelpalm.

Fossiele vondsten van bladen, bloemen, vruchten of zaden van Phoenixsoorten, naverwant met *Ph. dactylifera*, zijn bekend van verschillende plaatsen in Europa, vanaf het Eoceen en Oligoceen (= oud Tertiair) van Frankrijk, Duitschland en Noord-Italië tot in het Pleistoceen (\pm de ijstijd) in de Aegeïsche zee (Santorin). Vooral de laatstgenoemde vondst komt precies met de tegenwoordige dadelpalm overeen.

Nu onlangs is ook in Noord-Amerika (Texas) een dergelijke vondst gedaan, n.l. fossiele vruchten en zaden van een Phoenix (*Phoenicitis occidentalis* gedoopt), uit het Oligoceen of

Eocenen, die geheel met die van de dadelpalm overeenstemmen. Zoodat Amerika als vierde continent in aanmerking komt als mogelijk stamland van de dadel.

Van de dadel als kweekplant heeft men gegevens vanaf de oudste tijden, uit welke men overblijfselen van menschelijke cultuur in de West-Aziatische Semitische landen kent: De oudste bekende Babylonische tabletten bevatten reeds afbeeldingen van de dadelpalm. Reeds 5000 j. v. Chr. moet de dadel de belangrijkste cultuurplant in die landen geweest zijn, waarschijnlijk nog duizend jaar eerder evenzoo. Uit het wetboek van Hammurabbi blijkt niet alleen, dat toen ter tijde (\pm 1900 v. Chr.) de dadelpalm een belangrijk cultuurgewas was, maar ook, dat het de eenige in boomgaarden aangeplante boom was en verder, dat toen reeds, evenals nu de boom niet door zaden maar door stekken vermenigvuldigd werd. Want in dat wetboek staat, dat iemand, die een boomgaard huurt, te beginnen met het vijfde jaar een deel van de opbrengst aan den eigenaar moet afdragen, en nu kunnen gezaaide dadels nooit in hun 5^{de} jaar vrucht opbrengen, wel, bij zeer goede cultuur, de gestekte.

Uit de alleroudste inscripties in spijkerschrift blijkt ook, dat toen reeds de dadelpalmwijn bekend en geëerd was onder den naam van «de drank des levens». Die wijn werd, en wordt nog, bereid door gisting van het sap, dat uitvloeit nadat men de eindknop van den palm heeft weggesneden (en gegeten als palmkool).

De dadelpalm is tweehuizig. Doordat men, zooals van zelf spreekt, de zijscheuten van de beste vruchtdragende (dus vrouwelijke) boomen als stekken koos voor de voortplanting, kreeg men boomgaarden van uitsluitend ♀ boomen en moest er voor de bestuiving zorg gedragen worden voor het aanhouden van enkele mannelijke exemplaren. De bloemen der vrouwelijke boomen worden en werden al in den ouden tijd kunstmatig bestoven door het inhangen van bloemtakken van een manlijken boom.

Daarom is het ook niet te verwonderen, dat de dadelpalm al heel vroeg bij die oud-Semitische volken een groote rol speelt in de mythologie, in verband met het mysterie van de voortplanting. Vandaar, dat op zeer vele van de afbeeldingen op oud-Babylonische en Assyrische tabletten en zegelrollen de dadelpalm optreedt als attribuut van, of zelfs vereenzelvigd met, bepaalde godheden van voortplanting en vruchtbaarheid (bijv. Ishtar, de latere Astarte). Vandaar ook de naam van *boom des levens* die deze boom kreeg. Volgens sommige oudheidkundigen moeten zelfs de namen Boom des Levens en Boom der Kennis in de Bijbel hun oorsprong danken aan een in alleroudste tijden (misschien 7000 j. v. Chr.) als heilig hoogvereerden orakelboom, een dadelpalm, ergens aan de mond van Euphraat en Tigris.

Op de groote Assyrische paleizen in het latere Ninivee komt herhaaldelijk een typische afgodsfiguur voor: een gevleugeld mannenlichaam met arendskop. Daarin meenen vele oudheidkundigen ook de voorstelling van een dadelgodheid te moeten zien. De vleugels, waarvan steeds één omhoog en één naar beneden gericht is, zouden afgeleid zijn van de bladen van de dadelpalm, waarvan ook sommige; n.l. de jonge bladeren van de kroon, schuin omhoog, de andere, n.l. de oudere naar omlaag wijzen.

Van de Phoeniciërs zijn ook vele overblijfselen bekend die wijzen op een goddelijke vereering van de dadelpalm. De uit de bijbel bekende heidensche godheid Baäl moet oorspronkelijk een palmgod geweest zijn, zooals zelfs de naam moet uitwijzen.

Ook in de Grieksche mythologie kan men nog sporen van een dadelpalm-vereering aantoonen (bijv. vergelijken sommige oudheidkundigen de verschijning van Zeus bij Danae in de vorm van een goud-regen, met de bestuiving van de dadelbloem met goudgeel stuifmeel).

Dat in de Mohammedaansche godsdienst en de godsdienstige tradities van de Arabische volkeren de dadel een groote rol speelt, is niet te verwonderen, daar de dadel voor veel van die volken het hoofdvoedsel is, en sedert eeuwen was.

Dat van de dadelpalm, die gedurende zoovele eeuwen een belangrijke cultuurplant was, een zeer groot aantal variëteiten bekend zijn, spreekt van zelf. Er worden zelfs wel 5000 verschillende variëteiten bij name opgegeven. Van sommige van die variëteiten kan men uit

de Arabische litteratuur bewijzen, dat ze al meer dan 1300 jaar oud zijn. Niet zoo oud is de varieteit: Deglet-noer (= dadel des lichts) de beste van alle dadelrassen. Van deze is n.l. bekend dat hij voor 300 jaar is ontstaan, als een toevallige zaailing, in de Algerijnsche Sahara te Toegoert ten Zuiden van Biskra. Deze kostelijkste van alle dadels vereischt echter, zal hij goed rijpen, het extreemste woestijnklimaat, dat alleen diep in de Sahara voorkomt. Hij moet, zooals de Arabier zegt, staan met z'n voeten in het water en z'n hoofd in het vuur.

J. Hs.

VRAGEN EN KORTE MEDEDEELINGEN.

Het Naardermeer. — De commissie van beheer van het Naardermeer heeft besloten, een stuk, groot ongeveer dertig H. A., volkomen ongerept te laten en daar zelfs het snijden van riet en ruigt te doen staken. Tot nog toe werd vrijwel het heele Meer iederen winter kaal gesneden, alleen het broedgebied van de lepelaars niet, want de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten had een aanzienlijke schenking gekregen, bedoeld als schadeoosstelling voor het niet snijden van riet in het lepelaarsstuk.

Op het oogenblik is het wel is waar met schenkingen droevig gesteld, maar de commissie van beheer meent toch, de opbrengsten van die dertig H. A. te moeten offeren in 't belang van de plantkunde. Het maaien van riet en ruigt vernielt natuurlijk een menigte kiemplantjes en opslag, waardoor de plantengroei ten slotte zeer eenvormig wordt. Het botanisch reservaat is met zorg gekozen en er zal zoo nauwgezet mogelijk boek worden gehouden van het verloop van de vegetatie. Te zijner tijd hoop ik er meer van te vertellen. TH.

De Bontbekplevier op de Hollandsche kust. — In het boek *Het Vogeljaar* van den heer Jac. P. Thijssse, wordt gevraagd eens te letten op de Bontbekplevieren. Naar aanleiding daarvan kan ik het volgende mededeelen:

Mijn eerste Bontbekplevier vond ik op den 3^{den} Juni 1910 op het strand tusschen Zandvoort en IJmuiden. Van uit mijn schuilplaats, bestaande uit een paar oude manden en wrakhout etc., kon ik den vogel gadeslaan en met zekerheid uitmaken dat het een Bontbekplevier was. Pogingen, om den vogel te kicken mislukten. Door deze vondst ben ik wat meer op plevieren gaan letten.

De Bontbekplevieren zijn minder schuw dan de Strandplevieren, meer dan eens was ik in staat een broedende Bontbekplevier tot op 3 à 4 Meter te naderen, soms nog dichterbij en zonder eenige beschutting; vlak op het strand liggend, kroop ik dan op mijn buik naar den broedenden vogel.

Voor al met regenachtig of koud weer zijn ze zeer gemakkelijk te naderen en te bespieden. Dikwijls zag ik dat de vogels elkaar bij het broeden aflossen. Ook heb ik opgemerkt, dat de Bontbekplevier in de meeste gevallen 4 eieren heeft, terwijl ik nooit een Strandplevier met 4 eieren vond. Soms zijn de nesten versierd, soms niet.

Hieronder volgt een lijstje met vindplaatsen en data waarop ik Bontbekplevieren vond:

- 16 Juni 1910. Strand tusschen IJmuiden en Zandvoort. Nest met 3 eieren, niet versierd.
- 5 Mei 1911. Strand benoorden den Noorderpier van IJmuiden, twee jongen (\pm 1 of 2 dagen oud). De oude van nabij gezien, zoodat een vergissing uitgesloten is.
- 5 Juni 1911. Strand Hoek van Holland bij het Noorderhoofd, nest tusschen de nesten van dwergsterns. Nest versierd met schelpjes, steentjes en stukjes hout, bevatte toen 1 ei.
- 25 Mei 1911. Strand benoorden den Noorderpier van IJmuiden. Nest met 4 eieren, niet versierd, gelegen in de nabijheid van een bosje helm.
- 28 Juli 1911. Strand onder Castricum. Nest met 4 eieren, één ei aangepikt.
- In Mei en Juni 1912. Verscheidene nesten tusschen IJmuiden en Zandvoort.
- 28 Mei 1912. Strand benoorden Bergen aan Zee. Nest met 4 eieren, niet versierd.
- 27 Mei 1913. Strand bezuiden Zandvoort. Nest met 2 eieren, niet versierd. 30 Mei 1912 lagen er 3 eieren in.
- Mei en Juni 1914. Verscheidene nesten tusschen Zandvoort en IJmuiden.
- 24 Mei 1914. Twee nesten op een braakliggend aardappelveld in de duinen onder Zandvoort (ten Zuiden). Beide nesten bevatten 4 eieren. Op dit zelfde veld vonden we nog 3 nesten van Vischdieffjes (*Sterna Hirundo*). Nesten versierd met schelpjes.

Op Tessel heb ik nog geen nesten van Bontbekjes gevonden, anderen wel.